

Odnos studenata Fakulteta hrvatskih studija prema prakticiranju duhovnosti New Age-a kao alternativni kršćanstvu.

Grozdek, Ema

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:966000>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

EMA GROZDEK

**ODNOS STUDENATA FAKULTETA
HRVATSKIH STUDIJA PREMA
PRAKTICIRANJU DUHOVNOSTI
NEW AGE-A KAO ALTERNATIVI
KRŠĆANSTVU**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

EMA GROZDEK

**ODNOS STUDENATA FAKULTETA
HRVATSKIH STUDIJA PREMA
PRAKTICIRANJU DUHOVNOSTI
NEW AGE-A KAO ALTERNATIVI
KRŠĆANSTVU**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Stipan Tadić
Sumentor: mag. relig. Petar Bilobrk

Zagreb, 2021.

Sažetak

Cilj ovog rada bio je ispitati stavove studenata Fakulteta hrvatskih studija o fenomenu *New Age-a* te o prakticiranju duhovnosti u sklopu njega koji je u opreci s kršćanskim prakticiranjem duhovnosti i njegovim vjerovanjima. U radu se predstavlja kratki prikaz nastanka i širenja *New Age-a* te neke od njegovih značajnijih i najraširenijih ideja. Osim teorijskog dijela, u radu je izloženo istraživanje provedeno na populaciji studenata Fakulteta hrvatskih studija koje pokazuje uvid u razmišljanja studenata o fenomenu *New Age-a* te o osobnom prakticiranju duhovnosti. Istraživanje je pokazalo kako oni koji se izjašnjavaju religioznima nisu pretežito zaneseni idejama *New Age-a* te svoju duhovnost radije prakticiraju na način propisan kršćanskim dogmama.

Ključne riječi: New Age, Kršćanstvo, Astrologija, Bog, Zakon privlačenja, Karma, Reinkarnacija, Alternativna medicina, Joga, Meditacija, Istraživanje

Abstract

The aim of the paper was to examine the attitudes of students at the Faculty of Croatian Studies on the phenomenon of the New Age and the practice of spirituality within it, which is an alternative to the Christian practice of spirituality and its beliefs. The paper presents a brief overview of the origin and spread of the New Age and some of its most significant and widespread ideas. In addition to the theoretical part, the paper presents a study conducted on the student population of the Faculty of Croatian Studies, which shows insight into students' thoughts on the phenomenon of the New Age and personal practice of spirituality. Research has shown that those who profess to be religious are not predominantly fascinated by the ideas of the New Age and prefer to practice their spirituality in the manner prescribed by Christian dogmas.

Keywords: New Age, Christianity, Astrology, God, Law of Attraction, Karma, Reincarnation, Alternative Medicine, Yoga, Meditation, Research

Sadržaj:

1. Uvod.....	1
2. New age	2
2.1. Početak i razvoj novog doba (New age-a).....	2
2.2. Odnos kršćanstva i new age-a	3
3. Ideje New Age-a	4
3.1. Astrološka religija (horoskop).....	4
3.2. Pojam boga u new age-u.....	4
3.3. Zakon privlačenja	5
3.4. Karma	6
3.5. Reinkarnacija	6
3.6. Alternativna medicina.....	7
3.7. Joga	7
3.8. Meditacija	8
4. Ciljevi i hipoteze istraživanja.....	9
5. Metodologija istraživanja.....	9
5.1. Uzorak	9
5.2. Instrument i provedba istraživanja	10
5.3. Obrada i prikaz rezultata.....	11
6. Rezultati istraživanja.....	12
7. Zaključak.....	17
8. Popis korištenih izvora.....	19
9. Dodaci	21

1. Uvod

New Age je duhovni pokret nastao 60-ih godina prošlog stoljeća kao produkt kontrakulturne revolucije, koja se javila kao posljedica nezadovoljstva u zapadnim zemljama nakon 2 svjetska rata. On predstavlja skupinu, odnosno mrežu različitih ideja koje povezuje misao da se prakticiranje vlastite duhovnosti treba udaljiti od postojećih religioznih institucija te da se spas treba tražiti u samostalnom radu na svojem duhu i psihi (Lacroix, 1996.).

Ovaj završni rad bavi se istraživanjem stavova studenata Fakulteta Hrvatskih studija o *New Age-u* kao alternativni dominantne, kršćanske religije u Hrvatskoj s naglaskom na osobno prakticiranje duhovnosti i neke od glavnih ideja koje se provlače kroz temeljnu ideologiju *New Age-a*. U prvom dijelu obrađen je teorijski dio nastanka i razvoja *New Age-a* te njegove najpoznatije ideje: astrološka religija, Zakon privlačenja, karma, reinkarnacija, alternativna medicina, joga i meditacija.

U drugom dijelu rada izloženo je istraživanje provedeno u razdoblju od 29. Ožujka 2021. godine do 29. Travnja 2021. godine među studentima Fakulteta Hrvatskih studija. Ispitanicima je putem društvenih mreža (*Facebook* i *WhatsApp*) poslan anketni upitnik koji se sastojao od 8 sociodemografskih pitanja i 22 tvrdnje s kojima su morali odrediti razinu slaganja na skali Likertovog tipa. Anketni upitnik postavljen je po uzoru na Instrument za ispitivanje prisutnosti alternativnih religijskih koncepata koje su koristili Črpić i Jukić (1998.) u socioreligijskom empirijskom istraživanju *Vjera i moral* u Hrvatskoj te kojeg je koristio Stipan Tadić (2019.) u istraživanju *Stavovi i vjerovanja u alternativne religije studenata Fakulteta filozofije i religijskih znanosti s posebnim naglaskom na astrološku religiju*.

Kako bi se provjerila početna hipoteza istraživanja, ispitanicima su postavljena pitanja o načinu na koji prakticiraju duhovnost te koji su im stavovi o nekima od najpoznatijih ideja koje pripadaju pod fenomen *New Age-a*.

2. New age

2.1. *Početak i razvoj novog doba (New age-a)*

Početak *New Age-a* datira iz 60-ih godina prošlog stoljeća kada je Amerikom zavladao novi kontrakulturni pokret. On se u Americi javio se kao pobuna protiv novostvorenih materijalističkih vrijednosti potrošačkog društva kojem je suprostavio važnost bitka i osobne slobode čime se otvorio put novoj paradigmi razmišljanja, odnosno samom *New Age-u* (Lacroix, 1996:11).

Lacroix (1996.) ističe kako tom kontrakulturnom revolucijom dolazi do povratka vjerskom, ali ne i povratka dogmama jer je stvorena kontrakultura isticala osobnu slobodu u duhovnom i materijalnom smislu, čime se ograđuje od postojeće dominantne religije (Lacroix, 1996:12).

Znanstvenici se slažu oko toga da je *New Age* gotovo nemoguće definirati. S obzirom na to da on čini skup različitih ideja, načina djelovanja, prakticiranja duhovnosti i ostvarivanja te shvaćanja samog sebstva kod pojedinca teško ga je precizno objasniti. Nikić (2001.) smatra da je *New Age* najbolje prikazati kao svojevrsnu mrežu alternativne ideologije i pojave novih pogleda na svijet, duhovnost, religiju i medicinu. Govori kako se *New Age* može nazvati i:

„[...] nova religiozna svijest u nastajanju, čija je glavna karakteristika slobodno lutajuća forma duhovnosti koja se ne želi ograničiti nekom stabilnom strukturom, nego svoju snagu vidi u trajnoj promjeni.“ (Nikić, 2001.).

Fenomenu *New Age-a* sociološki i teološki pristupio je i Jeann Vernet u djelu *Sekte* (1990.) u kojem opisuje nauk *New Age-a* kao:

„...očekivanje novog doba čovječanstva najavljeno pomoću zakona kozmičkih ciklusa; reinkarnacija i zakon karme; duhovno ostvarenje kao cilj individualnog života i buđenje planetarne svijesti kao cilja zajedničke egzistencije; božanska narav unutarnje svijesti i uloga tijela kao mjesta uključenja u kozmičko...“ (Vernette, 1990:54).

Haris Islamčević (2014.) govori i kako su jedni od glavnih razloga širenja novih vjerskih pokreta zapravo traganje za pripadnošću i traganje za odgovorima. Te vrste traganja posebice su prisutna kod mladih ljudi kojima se još 60-ih i 70-ih godina prošlog stoljeća *New Age* približavao pomoću popularne rok- kulture koja je promicala svojevrsni napad na klasičan, tradicionalni pojam zapadnjačke obitelji i protest protiv cjelokupne dominantne ideologije (Islamčević, 2014:46).

Islamčević (2014.) također navodi kako je *New Age* posljedica modernog načina života u kojem se osjeća usamljenost i beznadnost te materijalistički pogled na svijet od kojeg ljudi prirodno traže spas. Iz tog razloga, na zapadu sve više jačaju ideje *New Age-a*. Alternative prakticiranja duhovnosti su sve popularnije, a posebice prakticiranje *yoge* i meditacije kao postupaka smirivanja tijela, uma i duše, nakon svakodnevnog užurbanog i stresnog života. Ono što je zanimljivo je to da *New Age*, koji veliča odmak i kontrast od materijalističkog svijeta, zapravo postaje plodno tlo za komercijalizaciju i prodaju proizvoda i usluga svoje ideologije. Ono protiv čega se bori, postalo mu je način na koji se u neku ruku proširuje.

2.2. *Odnos kršćanstva i new age-a*

Mateljan (2003.) navodi problematiku s kojom se susreću Kršćani kad dođu u dodir s *New Age* idejama, a ona predstavlja nemogućnost razlučivanja koji dio *New Age-a* se slaže s kršćanskim učenjem, a koji mu se protivi. S obzirom na to da je *New Age* sačinjen od mnoštva različitih religioznih ideja, ne čudi da se Kršćani nose s tim problemom.

Temeljne razlike shvaćanja, koje se mogu pronaći između *New Age-a* i Kršćanstva, koje navodi Papinsko vijeće za kulturu, nalaze se u pojmovima: Bog, Isus Krist, čovjek, Spasenje, Istina, molitva i meditacija, grijeh, patnja i smrt, društvene zauzetosti i budućnost (Mateljan, 2003.). *New Age* ne priznaje Boga ni Isusa Krista u skladu s u kršćanskom religijom nego ih smatra kozmičkim energijama dok čovjeka ne smatra „slikom i prilikom Božjom“, već kao duhovni materijal koji teži postizanju vlastite božanske svijesti. Također, pojam spasenja kod *New Age-a* označava vlastito spasenje do kojeg dolazimo samostalnim prakticiranjem duhovnosti preko meditacije, umjesto molitve te tako dolazimo do vlastite i osobne istine (Mateljan, 2003.) .

Fra Josip Blažević kao ključan problem *New Age-a* navodi to što se on nameće Kršćanstvu kao alternativa institucionalnoj religiji jer promiče „duhovnost lišenu religije“ (Intervju; Gubitak vjerskog identiteta iznjedrio je duhovne nomade koji u new ageu pronalaze ‘socijalni uterus’, 2018.).

3. Ideje New Age-a

3.1. *Astrološka religija (horoskop)*

Astrologija predstavlja pseudoznanost koja pokušava objasniti ljudsko ponašanje i djelovanje te proricati budućnost na temelju položaja nebeskih tijela u određenom trenutku. Unatoč tome što početak njenog razvitka datira iz razdoblja prije otkrivenja heliocentričnog sustava, što ju čini znanstveno neutemeljenom, ona se i dalje popularizira i širi (Tadić, 2019.).

Ono što astrološku religiju čini ključnim dijelom *New Age-a* je to što je *New Age* kao osnovu svoje ideologije postavio dolazak novog doba (*New Age*) prema kojemu čovječanstvo zapravo ulazi u novu fazu svoje povijesti. S obzirom da astrologija dijeli nebo na 12 dijelova, odnosno 12 znakova Zodijskog znaka, tako se i Zemlja, okrećući se oko Sunca, premješta u svaki od tih znakova. Prema astrologiji, Zemlja je napustila sazviježđe Riba koje je opisano kao razdoblje sukoba i rata te je prešla u razdoblje Vodenjaka, koje predstavlja doba sklada, komunikacije i duhovnog rasta (Lacroix,1996:22).

Značajnost astrologije u povijesti spominju Črpić i Jukić (1998.) navodeći kako je horoskop bio proširen u skoro svim sakralnim učenjima iz razloga što su ljudi smatrali da im je budućnost zapisana u putanjama zvijezda koje su bile izjednačavane s raznim božanstvima.

Danas je horoskop ponovno populariziran, ali više iz osobnih razloga i strahova nego zbog kolektivističke sigurnosti te se smatra urbanim fenomenom i religioznosti svjetovnog svijeta (Črpić i Jukić, 1998.).

3.2. *Pojam boga u new age-u*

Za razliku od Kršćanstva, koje Boga smatra prvom osobom svetog Trojstva te onoga koji se utjelovljuje kao čovjek na Zemlji, *New Age* Boga poistovjećuje s energijom. Štoviše, prema *New Age-u*, cijeli svijet je zapravo energija koja vibrira na različitim frekvencijama.

Bog u tom svijetu ne postoji kao osoba nego kao energija koja postoji u svemu, od koje je sve sačinjeno i koja je početak i kraj svega što postoji. Fra Josip Blažević (2014.) opisuje *New Age* poimanje Boga na sljedeći način:

„Bog nije osoba. On je energija koja sve prožima i svime upravlja, prvobitna supstancija, jastvo, neosobna kozmička sila, čista svijest, ocean svijesti, vitalni princip, bitak, beskonačni kaleidoskop života i smrti, posljednji uzrok, svijest koja se manifestira kao božanska igra (lila), matrica univerzuma (akaša).“ (Blažević, 2014., preuzeto s Bitno.net, objavljeno 12. prosinca 2015.).

Carl Gustav Jung u svojem djelu *O religiji i kršćanstvu* (1987.) govori kako među suvremenim ljudima postoje oni koji spas nalaze u Crkvi i njenoj vjeri te oni koji traže svojevrstni „pradoživljaj“. Crkvena teologija ne slaže se s tim pradoživljajem i protiv njega pruža otpor te ističe važnost doživljaja Boga kroz religiju (Jung, 1987:21). S druge strane, *New Age* postavlja svoju ideologiju kao traganje za vlastitim „Ja“, za pradoživljajem, odnosno vlastitim Bogom koji se nalazi u pojedincu samom i do kojeg se dolazi samostalnim prakticiranjem duhovnosti. On dakle, promovira striktni kontrast prakticiranju osobne duhovnosti kroz institucionaliziranu religiju kršćanstva. S obzirom da čovjek nije u mogućnosti spoznati transcendentnog Boga niti božansku energiju, koja nadilazi i sve prožima, preostaje mu samo da odabere način na koji će pokušati pronaći svoj krajnji smisao i svrhu. To može postići preko religije ili preko samostalnog traganja za vlastitom istinom istaknutog u *New Age* ideologiji.

3.3. *Zakon privlačenja*

U filozofiji nove misli (pokret *New Age-a*), Zakon privlačenja predstavlja pseudoznanost koja se temelji na uvjerenju da pozitivne ili negativne misli kod pojedinca utječu na to hoće li imati pozitivna ili negativna životna iskustva. Jedna je od tipičnih ideja uključena u ideologiju *New Age-a* jer predstavlja uvjerenje da su ljudske misli, kao i cijeli javni svijet, stvorene od energije te da je korištenjem jedne energije moguće privući sličnu energiju čime pojedinac može poboljšati svoje mentalno ili fizičko stanje. Afirmacije i kreativne vizualizacije glavne su tehnike zakona privlačnosti kojima se zagovornici ove teorije služe kako bi postigli kognitivno preoblikovanje. Ova teorija svakodnevno se sve više popularizira, a doživjela je ogromno zanimanje nakon izlaska knjige *The Secret (Tajna)* autorice Rhonde Byrne. Knjiga koja je do 2007. godine prodana u preko 19 milijuna primjeraka, predstavila je hermetičko načelo „zakona privlačnosti“. Neupitno je kako je ta knjiga dokaz komercijalizacije koja je izuzetno prisutna uz *New Age* ideje, no svakako dolazi

do sve više zanimanja za ideju o privlačenju pozitivne energije i sudbine pomoću pozitivnog razmišljanja (Blažević, 2014., preuzeto s Bitno.net, objavljeno 12.studenog 2014.).

Zakon privlačenja ističe moć uma koji sam kreira svoju sudbinu te se vodi temeljnom idejom *New Age-a* koju navodi Fra Josip Blažević u svojoj knjizi *New Age i kršćanstvo* (2014.): „U svemiru je sve povezano. Sve je samo jedno jedino energetsko polje.“ (Blažević, 2014., preuzeto s Bitno.net, objavljeno 12.studenog 2014.).

3.4. *Karma*

Značenje riječi karma dolazi iz sanskrta od riječi „karman“ što znači „čin“. U indijskoj religiji ona predstavlja univerzalni kauzalni zakon po kojem činjenje dobra ili zla određuje budućnost osobne egzistencije. S obzirom da je karma povezana s idejom ponovnog rođenja u religijama Azije, poput budizma i hinduizma, prema njima karma utječe na „samsaru“, odnosno budućnost pojedinca u njegovom drugom životu. Indijske teorije spasenja tvrde kako će buduća rođenja i budući životi biti uvjetovani radnjama koje pojedinac čini u svojem trenutnom životu (Karma. Britannica, 2021.).

Zakon karme sastoji se od 12 etičkih pravila koja se ne trebaju tumačiti na suviše strog način, ali bi trebale poslužiti kao određene smjernice u životu pojedinca. Zakoni karme su sljedeći: 1. Zakon uzroka i posljedice; 2. Zakon stvaranja; 3. Zakon poniznosti; 4. Zakon rasta; 5. Zakon odgovornosti; 6. Zakon povezanosti; 7. Zakon fokusa; 8. Zakon gostoljubivosti i davanja; 9. Zakon promjene; 10. Zakon o ovdje i sada; 11. Zakon strpljivosti i nagrade; 12. Zakon važnosti i nadahnuća (Karma. Mindmonia, 2021.).

3.5. *Reinkarnacija*

Čovjek oduvijek teži saznanju o tome što se događa s njegovim tijelom, umom i dušom nakon njegove smrti. Jedna od teorija, koja je oprečna kršćanskom shvaćanju kraja čovjekova života, je hinduistička i budistička teorija o reinkarnaciji. Reinkarnacija označava ideju prema kojoj se ljudska duša nakon smrti čovjekova tijela uvijek ponovno utjelovljuje u neki drugi oblik na Zemlji (Ivančić, 1997.). Povezuje se s metemsozomom, koja je filozofsko-religijsko naučavanje, prema kojoj ista duša može uzastopno oživljavati više različitih tijela, sve dok se ne oslobodi materijalnog oblika. Nauk o reinkarnaciji usko je vezan uz sve istočnjačke religije kao nauk o uzastopnom nestajanju i nastajanju (Reinkarnacija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža).

Ivančić (1997.) govori kako su dominantni širitelji suvremene vjere u reinkarnaciju spiritisti, koje je osnovao Allan Kardec. Njihova teorija tvrdi da se duša u svakoj novoj inkarnaciji usavršava i čisti te iskuplja svoje grijehe. Osim spiritista, vjeru u reinkarnaciju šire i sljedbenici Helene Petrovne Blavatske, ruske okultistkinje. Ona je povezivanjem istočnjačkih i europskih okultističkih ideja osnovala teozofsko društvo te je iznijela ideju o čovjeku sastavljenom od 7 elemenata od kojih zadnja 3 elementa- ljudska duša, duhovna duša i duh, sačinjavaju čovjekov „ja“. Ta se tri elementa u dugim vremenskim periodima povezuju, a ljudska duša se vremenom reinkarnira i pročišćava od životinjskog dijela te postaje božanski čovjek, odnosno duhovni ego (Ivančić, 1997.).

3.6. *Alternativna medicina*

Alternativna ili nekonvencionalna, odnosno komplementarna medicina predstavlja način liječenja kojeg u određenoj kulturi ne prihvaća konvencionalna medicina. Ona liječenju pristupa holistički uz važnost duhovnosti. Takve vrste iscjeliteljskih tehnika predstavljaju oporavak čovjekovog tijela, duha i psihe pod utjecajem različitih božanskih energija i duhova prirode koji spadaju pod svjetonazor *New Age-a* (Blažević, 2009.:23).

Alternativne vrste terapija, poput aromaterapije i fitoterapije, potiču vlastitu iscjeliteljsku snagu oboljele osobe putem eteričnih ulja ili prirodnih biljnih sastojaka. Homeopatija, koja djeluje na principu „isto se istim liječi“ predstavlja način liječenja kojim se korištenjem iste supstance, koja je izazvala bolest, u malim dozama potencijalno ta bolest može izliječiti (Dohranović, Bosnić, Osmanović:2012.).

Rezultati istraživanja Pavića i Milanovića (2014.) o korištenju komplementarne i alternativne medicine (KAM) u Hrvatskoj pokazuju kako ona nije pretjerano raširena u hrvatskoj populaciji, no čak 35% ispitanika tog istraživanja vjeruje kako je alternativna medicina jednako dobra kao i konvencionalna što ukazuje na moguća buduća okretanja istoj.

3.7. *Joga*

Značenje same riječi joga (*yoga*) označava „sprezanje“. Ona predstavlja određeni sustav tjelovježbe kojim se kombinacijom stava tijela i vježbi disanja provodi duhovna disciplina koja u cilju ima postizanje duhovnog prosvijetljenja. „Asana“ (stav tijela) kao svrhu ima opuštanje tijela i uma kojim ih se dovodi u duhovni sklad, dok „pranajama“ (vježba disanja) uravnotežuje protok

životne energije. Svrha tih vježbi je dovesti se u stanje u kojem će pojedinac postići jedinstvo sa „Velikim nesvjesnim“ i duhovno prosvjetljenje (O'Mathuna; Larimore, 2009).

Prema O'Mathuni i Larimore-u (2009.), rezultati znanstvenih istraživanja pokazali su kako vježbanje joga može pridonijeti tjelesnoj kondiciji, smanjivanju stresa i ublažavanju kroničnih bolova. Unatoč tome, mnogo istraživanja imalo je metodoloških nedostataka, što dovodi do nedosljednih rezultata pa je o pozitivnim učincima joga teško raspravljati (O'Mathuna; Larimore, 2009:204).

Hrvatski Savez za Yogu iskazuje kako se učenje joga temelji na drevnim spoznajama o naravi života. Te spoznaje sačinjavaju jedinstveno polje u kojemu se spoznaje sva raznolikost svemira i njegovo jedinstvo. Krajnji cilj prakticiranja joga zapravo je dovesti svoj um i tijelo u: „[...]najprirodnije stanje života u kojem se živi punoća življenja, jedinstvo krajnjih suprotnosti beskonačne tišine i beskonačnog dinamizma.“ (Hrvatski Savez za Yogu, objavljeno 30.3.2015.).

Iz kršćanskog pogleda, joga kao primjer alternativnog liječenja nije prihvaćena. Razlog ipak ne leži u tome što ona ne pripada klasičnom načinu liječenja, nego u tome što ona osim toga predstavlja i svojevrsnu religijsku praksu kojoj je krajnji cilj sjedinjenje s božanskim. Ta praksa kosi se s kršćanskim učenjem jer se ne vodi njegovim dogmama (O'Mathuna, Larimore, 2009.).

3.8. *Meditacija*

Meditacija (prema latinskom *meditatio*, razmišljanje, udubljivanje, misaono razmatranje) predstavlja vrstu unutarnje molitve u kojoj se čovjek usredotočuje na nadnaravne stvari. Sukladno religiji ili učenju u kojem se provodi, meditacija može biti kršćanska ili ona istočnjačkih religija. Kršćanska meditacija je postupak koji prethodi kontemplaciji te je njezino polazište Biblija ili drugi duhovni tekst kojim se postiže dubinsko povezivanje s Bogom. S druge strane, meditacija istočnjačkih religija, koja je i ona koja se provodi u sklopu New Age-a, označava fizičke i duhovne vježbe kojima se teži spoznati bit samog sebe i svijeta oko sebe te tako postići neku vrstu blaženstva, odnosno spasenja (Meditacija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021.). Takva vrsta meditacije postaje sve popularnija u zapadnim zemljama upravo zbog bijega od užurbane svakodnevice, osjećaja usamljenosti itd...

O'Mathuna i Larimore (2009.) navode problem vezan uz poimanje meditacije, a to je da neki ljudi pod meditaciju svrstavaju bilo kakvo smirivanje, odnosno odvratanje od stvari koje su im predmet stresa u tom trenutku. Oni meditaciju definiraju kao:

“ [...]vrlo različite vježbe, kojima je svrha odvratiti nam pozornost od svakidašnjeg posla i stresnih aktivnosti te nam pomoći da se opustimo i razmišljamo.“ (O'Mathuma, Larimore, 2009:239).

S druge strane, nekim ljudima meditacija je duhovni i religijski obred, pomoću kojeg održavaju odnos s biblijskim Bogom ili drugim osobnim vjerovanjem.

4. Ciljevi i hipoteze istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi priklanjaju li se studenti Fakulteta Hrvatskih studija koji se izjašnjavaju kao religiozni radije prakticiranju duhovnosti na način kao u *New Age-u*, odnosno neovisno o kršćanskoj religiji ili su više skloni pridržavati se pravila kršćanske religije i Crkve kao njene institucije. Vezano uz to ispitala su se njihova slaganja s određenim tvrdnjama o vjerovanjima i praksama nekih od ideja *New Age-a* te odnos prema kršćanskom učenju i njegovim praksama. Istraživanjem se pokušalo odgovoriti na dva pitanja. Prvo se tiče odnosa prema religiji kojoj ispitanici pripadaju, a drugo njihovog odnosa prema idejama *New Age-a*.

Osnovna hipoteza od koje se polazi glasi : „Studenti Fakulteta Hrvatskih studija će unatoč svojoj religijskoj pripadnosti slabije biti skloni prakticiranju duhovnosti u kršćanskom duhu te će imati pozitivan stav prema prakticiranju duhovnosti na način koji se prakticira u sklopu *New Age* ideologije.“

5. Metodologija istraživanja

5.1. Uzorak

Uzorak na kojem je istraživanje provedeno bio je prigodan, neprobabilistički uzorak, a ispitanici su izabrani iz osnovnog skupa kojeg čine studenti preddiplomskih i diplomskih studija na Fakultetu hrvatskih studija. Uzorak je sačinjen od 163 ispitanika (N=163), od kojih se 62 ispitanika (N=62) izjasnilo religioznima pa se na njihovim odgovorima provodila analiza podataka.

U istraživanju je prema spolnoj pripadnosti sudjelovalo 81,6% žena i 18,4% muškaraca, dok je prosječna dob ispitanika iznosila 22 godine (M=21,8; SD= 1,7; min= 18; max=33). Ispitanici

preddiplomskih studija sačinjavaju čak 77,3% uzorka (N=126), a ispitanika s diplomskih studija bilo je 22,7% (N=37).

Što se tiče pitanja o identifikaciji osobe po vjerskom uvjerenju, najveći broj ispitanika, odnosno 44,8% izjašnjava se kao vjernik (N=73), 18,4% iskazuje kako se smatraju ateistima (N=30) te 31,3% ispitanika tvrdi kako se smatraju agnosticima (N=51). Dva ispitanika (1,2%) izjasnila su se kao „spiritualna“ i kao osobe koje prakticiraju duhovnost New Age-a, dok ostalih 4,2% (N=7) nije znao odgovor ili se nije identificirao ni na jedan način u ovom pitanju.

Na pitanje o religioznosti svoje obitelji, 71,2% ispitanika odgovorilo je kako je njihova obitelj religiozna (N=116), dok je postotak onih kojima obitelj nije religiozna 28,8% (N=47).

5.2. *Instrument i provedba istraživanja*

Instrument koji se koristio kako bi se ispitali ciljevi i hipoteze bio je anketni upitnik koji se sastojao sveukupno od 30 pitanja zatvorenog tipa od kojih je prvi blok od 8 pitanja bio vezan uz sociodemografske podatke poput spola, dobi, fakulteta, razine, godine i smjera studija te je sadržavao pitanje o identifikaciji u vjerskom smislu i o religioznosti obitelji ispitanika.

Drugi blok pitanja sastojao se od 22 tvrdnje s kojima je ispitanik trebao odrediti razinu slaganja, odnosno neslaganja, a radi lakšeg odgovaranja bile su podijeljene u iduće odlomke:

1. Kršćanska praksa povezana s institucijom Crkve i kršćanskom religioznosti
2. Stavovi o horoskopu
3. Poimanje Boga
4. Ideje New Age-a
5. Prakticiranje meditacije
6. Prakticiranje duhovnosti

Pitanja su postavljena po uzoru na Instrument za ispitivanje prisutnosti alternativnih religijskih koncepata koje su koristili Črpić i Jukić (1998.) u socioreligijskom empirijskom istraživanju *Vjera i moral* u Hrvatskoj te kojeg je koristio Stipan Tadić (2019.) u istraživanju *Stavovi i vjerovanja u alternativne religije studenata Fakulteta filozofije i religijskih znanosti s posebnim naglaskom na astrološku religiju*.

Anketni upitnik se sastojao od 8 sociodemografskih i općih pitanja te od 22 tvrdnje s kojima su ispitanici morali izraziti razinu slaganja na skali Likertovog tipa.

Istraživanje se provodilo u razdoblju od 29. Ožujka 2021. godine do 29. Travnja 2021. godine. Ispitanicima je poslan anketni upitnik putem društvenih mreža, odnosno putem Interneta, napravljen u Google Forms-u. Anketni upitnik nekoliko puta je objavljen u raznim *Facebook* grupama studenata Fakulteta hrvatskih studija te je podijeljen i preko aplikacije *WhatsApp*.

Prije ispunjavanja, ispitanicima je istaknuto kako su dobiveni odgovori anonimni i kako će se podatci koristiti isključivo u znanstveno-istraživačke svrhe. Također, ispred pojedinih odlomaka s pitanjima, ispitanicima su, radi boljeg razumijevanja ispunjavanja upitnika, bila istaknuta objašnjenja nekih pitanja, odnosno tvrdnji.

5.3. *Obrada i prikaz rezultata*

Dobiveni rezultati obrađeni su putem Excela uz dodatnu ručnu provjeru.

Podatci su obrađeni analizom frekvencija za pojedina pitanja te su za tvrdnje prvobitno bile izračunate aritmetičke sredine.

S obzirom da su pitanja bila postavljena kao tvrdnje s odgovorima na skali Likertovog tipa, odgovori su se analizirali na način kao u već spomenutom istraživanju Črpića i Jukića (1998.). Skala je podijeljena na 5 stupnjeva, odnosno kategorija od kojih prva označava stav „uopće se ne slažem“, a zadnja „potpuno se slažem“.

Za svako od pitanja izračunata je srednja vrijednost podataka, odnosno dobivenih odgovora te se odgovori interpretiraju na način da ako je srednja vrijednost bliže brojkama 1 (uopće se ne slažem) ili 2 (uglavnom se ne slažem) ispitanici se manje slažu s navedenom tvrdnjom, a ako je bliža brojkama 4 (uglavnom se slažem) i 5 (potpuno se slažem) ispitanici se više slažu s njom.

Osim aritmetičke sredine, za svako od pitanja izračunata je i standardna devijacija odstupanja odgovora te mod kao dominantna vrijednost dobivenih odgovora za pojedinu tvrdnju. U tablici s pojedinim tvrdnjama koja će biti izložena u odlomku s rezultatima prikazani su postotci odgovora ispitanika u pojedinoj kategoriji (1-5), zatim aritmetička sredina rezultata (mean) te standardna devijacija (SD) i mod (D).

S obzirom na relativno malen broj religioznih ispitanika dobivenih korištenjem prigodnog uzorka, u ovom radu, rezultati su prikazani u dominantnim vrijednostima (mod) kako bi se najbolje istaknuo najveći broj odgovora ispitanika na pojedinu tvrdnju.

6. Rezultati istraživanja

Sociodemografski podatci, izloženi u prethodnom poglavlju o uzorku (3.1.Uzorak), prikazani su u Tablici 1.

Što se tiče identifikacije ispitanika po vjerskom uvjerenju, ispitanici su se izjasnili na sljedeći način: 44,8% izjašnjava se kao vjernik, 18,4% kao ateist, 31,3% kao agnostik, 1,2% ispitanika izjasnilo su se kao „spiritualna“ i kao osobe koje prakticiraju duhovnost New Age-a, dok ostatak ispitanika (4,2%) nije znao odgovor ili se nije identificirao ni na jedan način u ovom pitanju.

Na pitanje o religioznosti svoje obitelji, 71,2% ispitanika odgovorilo je kako je njihova obitelj religiozna, dok je postotak onih kojima obitelj nije religiozna 28,8%.

Tablica 1. Deskriptivna statistika

SPOL		DOB		RAZINA STUDIJA		GODINA STUDIJA	
Žene	81,6%	18-20	35%	Preddiplomski studij	77,3%	1.godina	26%
Muškarci	18,4%	21-25	59%	Diplomski studij	22,7%	2.godina	25%
		26-33	6%			3.godina	26%
						4.godina	14%
						5.godina	9%
VJERSKO OPREDJELJENJE				MOJA OBITELJ JE RELIGIOZNA:			
Vjernik			44,8%	Da	71,2%		
Ateist			18,4%	Ne	28,8%		
Agnostik			31,3%				
Spiritualan/na, „Alternativa“			1,8%				
Ne znam			1,2%				
Ne identificiram se			2,4%				

Drugi blok pitanja, koji se sastojao od tvrdnji s kojima su ispitanici morali odrediti razinu slaganja na Likertovoj skali od „uopće se ne slažem“ do „potpuno se slažem“, prikazan je u Tablici 2.

Prva istraživačka tvrdnja s kojom su ispitanici trebali izraziti razinu svojeg slaganja odnosila se na njihovu religioznost. Na tvrdnju „Religiozan sam.“ jedna trećina ispitanika (38%) iskazuje kako se uglavnom ili potpuno slažu s njom te se na temelju njihovih odgovora provodila analiza dobivenih rezultata za provjeru hipoteza i ciljeva istraživanja.

Rezultati dobiveni za istraživačku tvrdnju „Nedjeljom idem na misu.“ pokazali su kako se religiozni ispitanici najčešće u potpunosti slažu s njom, o čemu govori aritmetička sredina od 3,5 i dominantna vrijednost odgovora koja iznosi 5, što nam govori kako religiozni ispitanici svoju duhovnost provode u instituciji kršćanske religije i samim time ne naginju na prihvaćanje *New Age* ideje o odmicanju od institucionaliziranja. Na tvrdnju „Strogo se držim 10 Božjih zapovijedi i izbjegavam 7 smrtnih grijeha.“ rezultati pokazuju kako se religiozni ispitanici u najvećem broju uglavnom slažu s tom tvrdnjom (D=4). Također, oko pitanja poimanja Boga, rezultati pokazuju kako se ispitanici u potpunosti slažu s tvrdnjama „Vjerujem u kršćansko poimanje Boga.“ (D=5) i „Bog (osoba iz kršćanskog učenja) je stvoritelj svega.“ (D=5).

Osim s tim odgovorima, dodatno potvrđuju svoje pridržavanje kršćanskim dogmama potpunim neslaganjem s tvrdnjama „Imam vlastitu interpretaciju Boga koja nije u skladu s kršćanskim učenjem.“ (D=1) i „Bog je zapravo energija.“ (D=1) što je jedna od tipičnih ideja vezanih uz *New Age* svjetonazor koju Kršćanstvo ne priznaje. Tvrdnje vezane uz *New Age* svjetonazor i prakticiranje duhovnosti u sklopu istoga naišle su na pretežito negativan stav od strane religioznih ispitanika. Rezultati pokazuju kako najviše religioznih ispitanika iskazuje potpuno neslaganje s idućim tvrdnjama: „Sve religije su u svojoj suštini iste.“ (D=1), „Postoji karma.“ (D=1) i „Postoji reinkarnacija.“ (D=1). Također, ispitanici nisu pretjerano skloni ni vjerovanju u djelotvornost alternativne medicine (D=1 i 3), a oko prakticiranja joge (D=3) i ideje kako ljudi sami mogu kreirati svoju zbilju (D=3) uglavnom ne iskazuju niti pretežito slaganje niti odbijanje.

Što se tiče prakticiranja meditacije, većina ispitanika ima pozitivniji stav prema prakticiranju kršćanske meditacije (D=5), nego prema *New Age* meditaciji (D=3), no nisu ni izrazito negativnog stava prema njoj.

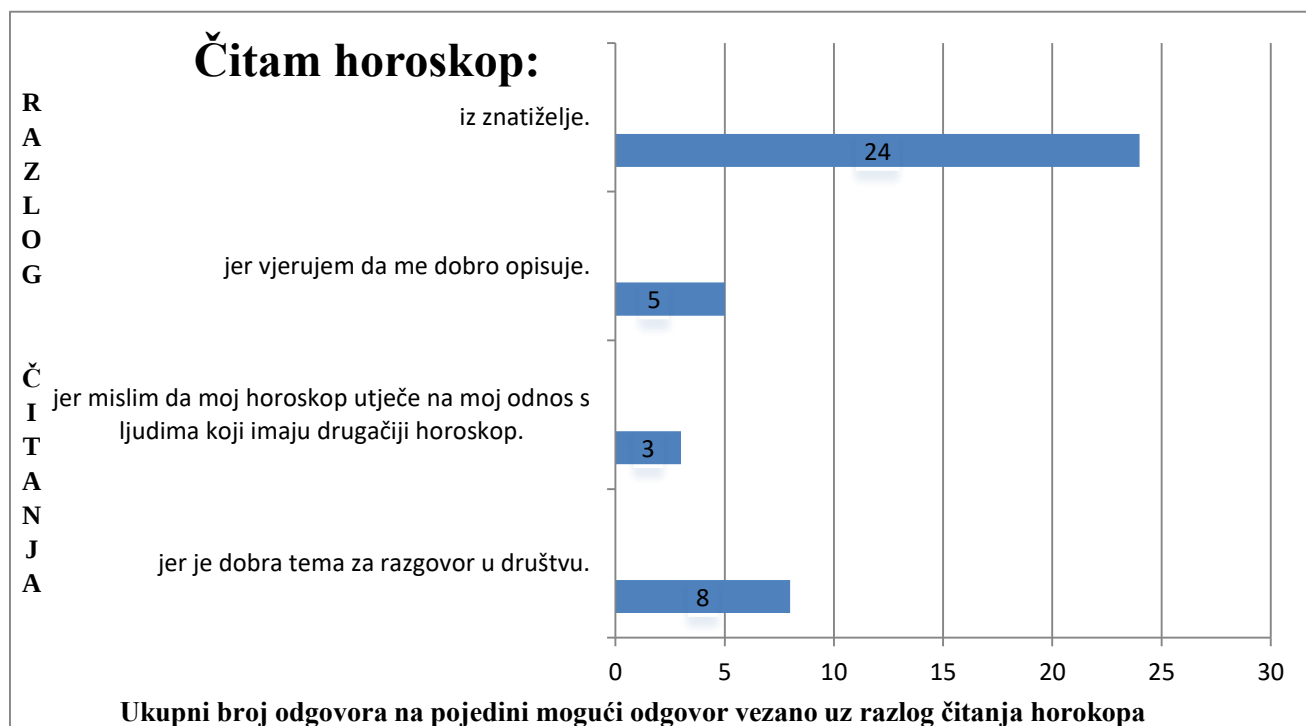
Zadnje tri tvrdnje upitnika odnosile su se na prakticiranje duhovnosti te većina ispitanika koji se izjašnjavaju religioznima iskazuju i kako svoju duhovnost prakticiraju u Crkvi (D=5) i samostalno (D=5) te nisu skloni razmišljanju da bi se duhovnost trebala odvojiti od religija i religijskih dogmi (D=1), kako New Age svjetonazor promovira čime se odgovara na temeljni cilj ovog istraživanja.

Tablica 2. Slaganje s tvrdnjama ispitanika koji se izjašnjavaju kao religiozni izražena u postotcima odgovora, srednjoj vrijednosti dobivenih rezultata (mean), standardnoj devijaciji (SD) i dominantnoj vrijednosti (D)

TVRDNJE	Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	Potpuno se slažem	MEAN	Standardna devijacija (SD)	MOD (D)
Nedjeljom idem na misu.	12,9%	11,3%	25,8%	14,5%	35,5%	3.484	1.411	5
Strogo se držim 10 Božjih zapovijedi i izbjegavam 7 smrtnih grijeha.	6,5%	16,1%	35,5%	37%	4,8%	3.177	0.984	4
Vjerujem u kršćansko poimanje Boga.	3,2%	1,7%	19,4%	21%	54,8%	4.226	1.031	5
Bog (osoba iz kršćanskog učenja) je stvoritelj svega.	4,8%	3,2%	16,1%	13%	63%	4.258	1.144	5
Imam vlastitu interpretaciju Boga koja nije u skladu s kršćanskim učenjem.	45,2%	21%	8,1%	16,1%	9,7%	2.242	1.422	1
Bog je zapravo energija.	42%	17,7%	22,6%	6,5%	11,3%	2.274	1.369	1

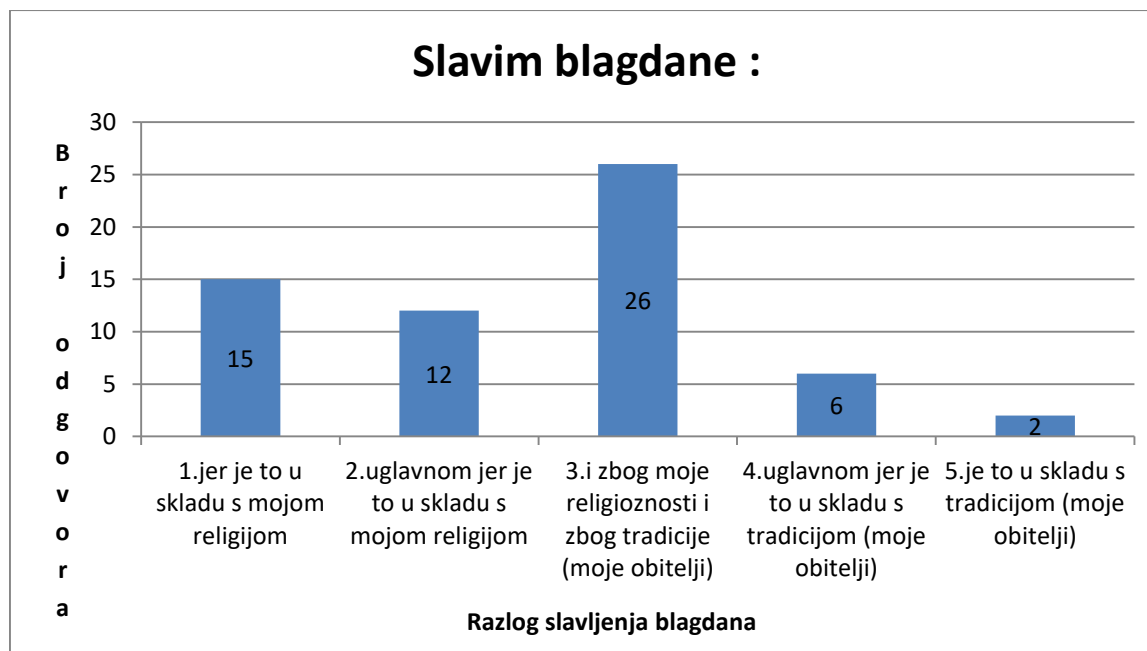
Ljudi su sami kreatori svoje zbilje.	17,7%	24,2%	27,4%	19,4%	11,3%	2.823	1.261	3
Sve religije su u svojoj suštini iste.	35,5%	19,4%	14,5%	17,7%	13%	2.532	1.456	1
Postoji karma.	27,4%	16,1%	19,4%	16,1%	21%	2.871	1.509	1
Postoji reinkarnacija.	59,7%	11,3%	14,5%	11,3%	3,2%	1.871	1.221	1
Alternativna medicina može djelovati jednako dobro kao i klasična medicina.	32,3%	27,4%	32,3%	3,2%	4,8%	2.210	1.088	1, 3
Practiciranje joge dovodi do poboljšanja vlastitog mentalnog i fizičkog zdravlja.	27,4%	11,3%	29%	21%	11,3%	2.774	1.360	3
Practiciranje (kršćanske) meditacije dovodi do stanja jače povezanosti s Bogom.	8,1%	4,8%	32,3%	17,7%	37,1%	3.710	1.246	5
Practiciranje (New Age) meditacije dovodi do stanja jače povezanosti sa samim sobom.	25,8%	19,4%	40,3%	6,5%	8,1%	2.516	1.184	3
Svoju duhovnost prakticiram kad idem u Crkvu.	11,3%	11,3%	25,9%	19,4%	32,3%	3.5	1.352	5
Samostalno prakticiram duhovnost (bez odlaska u Crkvu).	4,8%	9,7%	19,4%	21%	45,2%	3.919	1.219	5
Smatram da duhovnost treba biti odvojena od religija, odnosno da se treba provoditi bez religijskih dogmi.	32,3%	16,1%	30,6%	13%	8%	2.484	1.290	1

Što se tiče tvrdnje vezane uz horoskop, rezultati pokazuju kako od 62 ispitanika koji se izjašnjavaju kao religiozne osobe, njih 25 iskazuje kako čita horoskop što čini samo 40,3% ispitanika koji se izjašnjavaju religioznima. Od 62 ispitanika koji se smatraju djelomično ili potpuno religioznima, dobiveno je 25 odgovora na razloge čitanja horoskopa. 24 od 25 ispitanika odgovorilo je da horoskop čitaju iz znatiželje, dok je dobiveno 5 odgovora da ih horoskop dobro opisuje. Samo 3 ispitanika uz to još tvrde i kako smatraju da njihov horoskop utječe na njihov odnos s ljudima koji imaju drugačiji horoskop, a 8 odgovora odnosi se na to da je horoskop dobra tema za razgovor.

Graf 1. Broj odgovora ispitanika koji se smatraju religioznima na razloge čitanja horoskopa

Iduća dva pitanja odnosila su se na slavljenje kršćanskih blagdana. Rezultati su pokazali da od 62 ispitanika koji se smatraju uglavnom ili potpuno religioznima, samo jedan ispitanik tvrdi kako ne slavi blagdane, a najveći broj odgovora na razlog slavljenja blagdana veže se uz kategoriju „i zbog moje religioznosti i zbog tradicije (moje obitelji)“. Takvi rezultati u skladu su sa istraživanjem Črpića i Jukića (1998.) koji su kao razlog prakticiranja same religije dobili najviše odgovora da pojedinci to rade iz naučenosti i tradicije, odnosno tvrde kako su tradicija i obitelj najviše utjecali na njihovu religioznost.

Graf 2. Broj odgovora religioznih ispitanika koji slave blagdane na razlog slavljenja blagdana

7. Zaključak

Osnovni cilj istraživanja bio je utvrditi priklanjaju li se studenti Fakulteta Hrvatskih studija koji se izjašnjavaju kao religiozni radije prakticiranju duhovnosti na način kao u *New Age-u*, odnosno neovisno o kršćanskoj religiji ili se radije pridržavaju pravila svoje religije. Rezultati istraživanja pokazuju kako su ispitanici koji se izjašnjavaju religioznima u potpunom skladu s kršćanskim učenjem te nemaju pretežito pozitivan stav prema idejama *New Age-a*, koji svoje korijene vuče iz istočnjačkih religija i njihovih duhovnih praksi. Studenti, koji iskazuju kako vjeruju u Boga te da su religiozni, svoju duhovnost provode u kršćanskom duhu. Što se tiče horoskopa, prijašnja istraživanja su pokazala kako ispitanici koji se izjašnjavaju religioznima čitaju horoskop unatoč tome što ne vjeruju u njega te su ispitanici u ovoj situaciji i u ovom istraživanju potvrdili te rezultate. Manjina ispitanika uistinu čita horoskop no to rade većinski zbog znatiželje, nego zbog stvarnog vjerovanja u horoskop i astrologiju.

Ono što je zanimljivost ovog istraživanja je da su ispitanici koji ne dolaze iz religioznih obitelji pokazali kako nagnju tome da ni oni sami nisu skloni religioznosti. Osim toga, oni pokazuju znatno veće slaganje s idejama *New Age-a* od ispitanika koji se izjašnjavaju religioznima. (Dodaci)

Fenomen *New Age-a* sadrži mnogo različitih ideja i dolazi iz različitih izvora te njegove ideje postaju sve popularnije među mlađom populacijom. Iz tog razloga, za očekivati je pozitivnije odgovore od ispitanika koji ne dolaze iz religiozno okrenutih sredina, odnosno obitelji. *New Age* je ukorijenjen u medije i samim time i njegove ideje ulaze u svakodnevne živote ljudi. S druge strane, religiozni ispitanici, koji su bili predmet ovog istraživanja, pokazali su kako ipak nisu pretežito skloni *New Age* idejama niti samom prakticiranju duhovnosti u sklopu njega koji teži potpunom odvajanju od institucionalne religije. Moglo bi se zaključiti kako studenti Fakulteta Hrvatskih studija koji su odgajani u religioznom duhu, nisu doživjeli nezadovoljstvo vlastitom religijom koja bi ih potaknula na približavanje *New Age* idejama. Ipak, s obzirom da je uzorak istraživanja bio prigodan i dosta malen, rezultati nisu dovoljno reprezentativni za populaciju o kojoj je u ovom istraživanju bila riječ, ali svakako su dobra polazišna točka za potencijalna daljnja istraživanja na ovu temu.

8. Popis korištenih izvora

1. Lacroix, Michel.(1996./2006.) *Ideologija New agea*, prev.J. Milinković, Zagreb:LITTERIS
2. Nikić, Mijo (2001.) *Kriza New Agea* , Obnovljeni Život : časopis za filozofiju i religijske znanosti, Vol. 56 No. 3, Zagreb, Hrvatska, 373-383. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/1370>
3. Vernet, Jean (1990./2004.) *Sekte, Sve o novim religioznim pokretima i sljedbama*, prev. A. Smoljo, Split:Verbum
4. Islamčević, Haris (2014.) *New Age:Izazovi modernog doba* (PDF) https://www.academia.edu/24241967/New_age_izazovi_modernog_doba
5. Mateljan, Ante (2003.) Kršćanstvo i "New Age" Splitu Crkva u svijetu : Crkva u svijetu, Vol. 38 No. 2, Split, 302-312. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/38844>
6. Pavičić, Darko (2018.) *Intervju;Gubitak vjerskog identiteta iznjedrio je duhovne nomade koji u new ageu pronalaze 'socijalni uterus'*,Večernji list, <https://www.vecernji.hr/vijesti/gubitak-vjerskog-identiteta-iznjedrio-je-duhovne-nomade-koji-u-new-ageu-pronalaze-socijalni-uterus-917748> (datum objave: 30. siječnja 2014)
7. Tadić, Stipe (2019.) *Stavovi i vjerovanja u alternativne religije studenata Fakulteta filozofije i religijskih znanosti s posebnim naglaskom na astrološku religiju*; Obnovljeni Život : časopis za filozofiju i religijske znanosti, Vol. 74. No. 3., 351-364, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/221833>
8. Črpić, Gordan;Jukić, Jakov (1998.) *Alternativna religioznost*, Bogoslovska smotra, Vol. 68 No.4, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska, 589-617 Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/31591>
9. Jung, Carl Gustav (1990) *O religiji i kršćanstvu*, Đakovo:Karitativni fond UPT
10. Blažević, Josip (2014.) *New Age i kršćanstvo*, izvadak iz knjige, Bitno.Net (objavljeno 12.prosinca 2015.) <https://www.bitno.net/vjera/pitajte-svecenika/ovo-su-temeljne-razlike-izmedu-ucenja-new-agea-i-krscanstva/>
11. Karma. Britannica. <https://www.britannica.com/topic/karma> Pristupljeno 27.7.2021.
12. Karma. Mindmonia, <https://mindmonia.com/karma/> Pristupljeno 27.7.2021.
13. Ivančić, Tomislav (1997.) *Porast vjere u reinkarnaciju - izazov vjeri u uskrснуće*, Bogoslovska smotra, Vol. 67 No. 2-3, 251-267, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu , preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/32091>

14. Reinkarnacija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=52315> (pristupljeno: 20.8.2021.)
15. Blažević, Josip (2009.) *Crkva i medicina pred izazovom alternativnih iscjeliteljskih tehnika*, Zbornik radova interdisciplinarnog znanstvenog simpozija Zagreb, 13.-15. Studenog 2009., Hrvatska provincija Sv. Jeronima Franjevac Konventualaca
16. Dohranović, Selma; Bosnić, Tamara; Osmanović, Sanida (2012.) *Značaj i uloga alternativne medicine u liječenju*, Hrana u zdravlju i bolesti : znanstveno-stručni časopis za nutricionizam i dijetetiku, Vol. 1 No. 2, 2012. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/87477>
17. Pavić, Željko; Milanović, Goran (2014.) *Komplementarna i alternativna medicina u hrvatskoj: testiranje triju hipoteza*, Socijalna ekologija : časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline, Vol. 23 No. 2, 95-119, Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/132480>
18. O'Mathuna, Donal; Larimore, Walt (2001./2009.) *Alternativna medicina: Kršćanski priručnik*, prev. Fili-Terešak, Bruna, Zagreb: STEPpress
19. Tićac, Iris (1994.) *Teškoće sociologijsko-religijskog pristupa new ageu*, Društvena istraživanja : časopis za opća društvena pitanja, Vol. 3 No. 2-3 (10-11), Rijeka
20. Verlinde, Joseph-Marie (2007.) *Zabranjeno iskustvo- Od ašrama do samostana*, prev. Chwalowsky, A.M., Verbum, Split
21. Črpić, Gordan; Rimac, Ivan (1998.) *Uvodne sociološke napomene*, Bogoslovska smotra, Vol. 68 No. 4
Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/32773>
22. Črpić, Gordan; Kušar, Stjepan (1998.) *Neki aspekti religioznosti u Hrvatskoj*, Bogoslovska smotra, Vol. 68 No. 4
Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/31585>
23. Lamza- Posavec, Vesna (2004.) *Metode društvenih istraživanja*, Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

9. Dodaci

Tablica 3. Slaganje s tvrdnjama ispitanika koji dolaze iz nereligioznih obitelji izražena u srednjoj vrijednosti dobivenih rezultata (mean), standardnoj devijaciji (SD) i dominantnoj vrijednosti (D)

	MEAN	SD	MOD
Religiozan sam.	1.851064	1.197438	1
Bog je zapravo energija.	3.340426	1.493123	5
Ljudi su sami kreatori svoje zbilje.	4.085106	1.119584	5
Sve religije su u svojoj suštini iste.	3.468085	1.36495	4
Postoji karma.	3.617021	1.554142	5
Postoji reinkarnacija.	2.957447	1.284649	3
Alternativna medicina može djelovati jednako dobro kao i klasična medicina.	2.574468	1.26396	3
Practiciranje joge dovodi do poboljšanja vlastitog mentalnog i fizičkog zdravlja.	3.744681	1.13191	3
Practiciranje (New Age) meditacije dovodi do stanja jače povezanosti sa samim sobom.	3.234043	1.271985	3
Smatram da duhovnost treba biti odvojena od religija, odnosno da se treba provoditi bez religijskih dogmi.	3.893617021	1.165333364	5